

Razvojne poteškoće i prioriteti općina i gradova Ličko-senjske županije u optici lokalnih stručnjaka

Anka Mišetić

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
E-mail: Anka.Miseti@ipdi.hr*

SAŽETAK Rad počiva na istraživanju razvojnih aspiracija i stavova poduzetom 1996. godine za potrebe izrade programa prostornog uređenja Ličko-senjske županije, nerazvijenoga i osiromašenoga ruralnog područja. Istraživanje je provedeno metodom ankete na predstavnicima lokalnih skupina stručnjaka u sedam gradova i općina te Županije. Zbog prekida sustavnih istraživanja, ono je jedno od rijetkih iskustvenih znanstvenih istraživanja o nerazvijenim ruralnim područjima Hrvatske u posljednjih desetak godina. Bez društvenih, a ponajprije socioloških istraživanja, nije moguć uvid u razvojne resurse i aktere, te planiranje i organizacija razvoja. Cijena je poznata: zbog vrlo slabog ili nikakvog uvida trate se resursi i propadaju mnoge aktivnosti na oživljavanju gospodarski i demografski depresivnih krajeva.

Autorica je izložila po gradovima i općinama rezultate istraživanja percepcije pripadnosti općine ili grada Županiji, prosudbe težine najvažnijih razvojnih poteškoća i prioriteta gradova i općina, te sugestije ispitanika. U zaključku je izvela i protumačila njihova zajednička obilježja. Ponajprije, zbog veličine i heterogenosti slabo naseljenog prostora, nepostojanja jačeg središta i utjecaja riječke, zagrebačke i splitske makroregije, vrlo je slaba kohezija Ličko-senjske županije i otvoreno je pitanje njezina identiteta. Drugo, ta Županija nesumnjivo pripada hrvatskoj periferiji s pretežito ruralnim zajednicama u svim općinama i nerazvijenim malim gradovima, bez motivacijske i pokretačke snage za razvitak područja. U tim su obilježjima sadržani opći uzroci koji generiraju razvojne probleme Županije te iz njih izviru pojedinačne razvojne poteškoće i prioriteti.

Ključne riječi: Ličko-senjska županija (Hrvatska), nerazvijena ruralna područja, razvojne aspiracije, sociologija sela.

Primljeno: 7. rujna 1999.

Prihvaćeno: 9. listopada 1999.

1. Uvod

Za potrebe izrade programa prostornog uređenja nastoji se steći što potpuniji analitički uvid u razvojne aspiracije i stavove stanovništva određenoga područja. Sociolozi za tu zadaću podatke prikupljaju najčešće terenskim anketiranjem građana. Istraživačko iskustvo, međutim, poučava: u slučaju istraživanja većeg teritorija najkorisnije je metodu ankete ili intervjua primijeniti na raznorodne stručnjake koji žive i djeluju na tom području. Slijedom toga nalaza u radu se iznose rezultati istraživanja percepcije razvojnih poteškoća, prioriteta, resursa i aktera općina i gradova Ličko-senjske županije, dobiveni na skupini lokalnih stručnjaka. Istraživanje čije rezultate¹ predočujemo, provedeno je 1996. godine za potrebe izrade programa prostornog uređenja Ličko-senjske županije.

Važnost ovoga rada određuju dvije okolnosti. Prvo, neprovođenje ili izuzetno rijetka slična sociologijska istraživanja nerazvijenih ruralnih područja u Hrvatskoj i metodologija primijenjena u ovom istraživanju nalažu objavljivanje njegovih nalaza. Manjak istraživanja nerazvijenih ruralnih područja prema nekim je autorima posljedica odnosa spram tih područja (Lay, 1998.). No posve je izvjesno da razvitak nije moguće planirati i organizirati bez promišljanja društvenog razvitka i poduzimanja sustavnih društvenih istraživanja. Zbog nikakvog ili slabog uvida u postojeće i moguće ruralne ljudske i ostale resurse, poglavito razvojne aktere, propadaju i mjere i aktivnosti oživljavanja gospodarski i demografski depresivnih krajeva. Sustavna suradnja prostornih planera i sociologa (prostorne planere na suradnju i zakon obvezuje) omogućuje da se taj problem pokuša barem dijelom prevladati reinterpretacijom takvih "pratećih" sociologijskih studija. Drugo, zbog minimalnih razvojnih promjena na području ove Županije, problemi uočeni 1996. još su aktualni, pa su dobiveni rezultati relevantni i za korisnike i za javnost.

Prije svake rasprave valja upozoriti na teritorijalni obuhvat Ličko-senjske županije u vrijeme terenskog rada, a i na promjene u 1997. godini. U trenutku istraživanja u Ličko-senjsku županiju ubrajane su slijedeće općine i gradovi: Brinje, Otočac, Vrhovine, Gospić i Perušić (područje Like), zatim Karlobag i Senj (područje velebitskog podgorja), te Novalja i Pag (otočno područje). Prema N. Pokosu i F. Vojnović (1996.) tako utvrđena Županija obasizala je pet subregija: brinjski kraj (općina Brinje), Gacku (grad Otočac i općina Vrhovine), srednju Liku (grad Gospić i općina Perušić), sjeverni dio velebitske primorske padine (grad Senj i općina Karlobag), te pašku otočnu skupinu (općine Pag i Novalja). Već je na prvi pogled bjelovidna heterogenost prostora i u geografskom smislu (gorska i primorska cjelina) i po kriterijima nodalno-funkcionalne regionalizacije (preklapanje utjecaja riječke, zagrebačke i splitske makroregije koji djeluju centrifugalno na rubovima Županije). O tome svjedoče makroregionalna usmjerenost otoka Paga

.....
¹ Zbog opsežnosti istraživanja u ovom su radu izloženi samo rezultati koji su najrelevantniji za raspravu o razvojnim prioritetima i poteškoćama općina i Ličko-senjske županije u cjelini kakva je bila 1996. godine. Ukupni rezultati istraživanja iznijeti su u polupublikaciji I. Rogića, A. Mišetić, N. Pokosa i F. Vojnović (1996.).

prema Zadru², privlačnost Rijeke žiteljima Otočca te utjecaj Zagreba na kontinentalni dio Županije. Promjene granica Ličko-senjske županije izmijenile su sliku prostora. Njezina današnja karta dosta se razlikuje od ranije. Pag je, sukladno željama žitelja i mišljenjima anketiranih stručnjaka, izdvojen iz Ličko-senjske i pripojen Zadarskoj županiji. Isto tako, sukladno preporukama gotovo svih stručnjaka konzultiranih u našem istraživanju, Ličko-senjskoj županiji pripojene su općine Donji Lapac, Lovinac, Plitvička jezera (sa sjedištem u Korenici) i Udbina (Zakon o područjima županija, općina i gradova u Republici Hrvatskoj, 1997.).

2. Cilj i metoda istraživanja

Primarni cilj istraživanja bio je *praktičan* - izrada programa prostornog uređenja područja Ličko-senjske županije. Cilj je uvelike odredio i metodu i opseg istraživanja: *primijenjena je metoda ankete, a ispitanici su bili stručnjaci koji rade i žive u općinama i gradovima Županije*. Iako ispitanici nisu bili stručnjaci za prostorno uređenje, niti nužno specijalisti za pojedina područja razvitka, zbog sposobnosti uvida i svoga stručnog iskustva oni pozornost mogu precizno usmjeriti na žarišta problema i ukazati na moguće izlaze. Upitnikom je bilo obuhvaćeno *pet tematskih cjelina*:

1. pripadnost pojedine općine ili grada Županiji;
2. najvažniji razvojni prioriteti u Županiji;
3. razvoj gospodarstva i najvažniji razvojni prioriteti u općini ili gradu;
4. razvijene poteškoće općina ili gradova;
5. sugestije ispitanika.

Zbog specifičnosti uzorka (stručne skupine) većina pitanja u upitniku (19 od ukupno 26) bila je *otvorenog tipa*, kako bi ispitanici mogli iznijeti vlastite ideje i prijedloge, pa je anketa po strukturi bila vrlo bliska interviewu. Ukupno su anketirana 62 raznorodna stručnjaka koji svakodnevno žive i rade u Županiji. Premda su u uzorku imali biti zastupljeni stručnjaci iz svih općina³, odziv je bio neujednačen, a stručnjaci iz Novalje nisu ni odgovorili na molbu za suradnju. Već i ovaj prvi korak ukazuje na odnos lokalnih stručnjaka u pojedinim općinama prema Županiji. Najveći je bio odziv stručnjaka u novoformiranoj općini Brinje, koji su iskazali relativno visoku motiviranost i spremnost za suradnju, za razliku od općina u kojima se vrlo optimistično predviđala izvjesnost izlaska iz Županije (Novalja, Pag). Na taj je način posredno testiran i autoritet Županije u njezinim

.....
² Na savjetodavnom referendumu provedenom 1996. godine stanovnici općina Pag i Novalja izjasnili su se za pripajanje Zadarsko-kninskoj županiji.

³ Vrhovine nisu uključene jer je u vrijeme terenskog rada, zbog ratnih posljedica, u njima živjelo "privremeno" stanovništvo.

pojednim dijelovima, jer je Županija jamčila provedbu istraživanja. Odziv ispitanika posvjedočuje činjenicu da Županija nije u stanju efikasno premostiti udaljenosti do svojih rubova i okupiti stručnjake iz svih svojih dijelova u planiranju budućeg razvitka.

Kvalitativna analiza mišljenja, prijedloga i sugestija stručnjaka - zbog heterogenosti županijskog prostora i želje da se naglasi stajalište o općini kao nositeljici specifičnog razvitka - provedena je na razini općina i gradova, a ne Županije.

U radu razmatramo i uspoređujemo odgovore stručnjaka na pitanja *o odnosu općine ili grada prema Županiji, te o razvojnim poteškoćama i prioritetima*. Odgovori su razvrstani u dvije cjeline.

Prva cjelina govori o odnosu pojedine općine i Županije i obuhvaća stavove o pripadnosti općine Županiji iz odgovora na dva pitanja u kojima su ispitanici birali jedan ili dva ponuđena odgovora (uz to su mogli iznositi i svoje stavove). Ti su odgovori rangirani, jer mali broj ispitanika ne dopušta kvantitativnu statističku obradu. No kako je riječ o raznorodnim stručnjacima koji svakodnevno na poslu i izvan njega imaju uvid u najvažnije probleme i iskustvo u traženju mogućih izlaza, vrlo je važna kvalitativna analiza njihovih stavova i preporuka. Oni, kao svojevrсна elita sredine, uostalom i trebaju biti pokretači i realizatori razvitka svoga kraja. Zato je u toj skupini pitanja bilo i jedno otvorenog tipa: *Kojoj bi županiji bilo najbolje pripojiti vašu općinu?*

Druga se cjelina tiče najvažnijih razvojnih poteškoća i prioriteta, a obuhvaća četiri pitanja otvorenog tipa - *razvojni prioriteti, sposobnost općine za samostalne razvojne poduhvate, naselja koja treba posebno razvojno podupirati, suradnja s drugim općinama i županijama, te jednu skalu procjene težine razvojnih teškoća*.

3. Razdioba i analiza odgovora stručnjaka po gradovima i općinama

3.1. Grad Gospić

3.1.1. Grad i Županija

Između ponuđenih prednosti koje bi općina mogla imati zbog pripadnosti Ličko-senjskoj županiji najviše stručnjaka iz Gospića odlučilo se za "veću mogućnost dobivanja financijske potpore iz državnih fondova i izvora" i "veću mogućnost privlačenja ozbiljnih investitora iz Hrvatske i inozemstva". S obzirom da je u Gospiću sjedište Županije, razumljiva je neupitna identifikacija sa Županijom - svi ispitanici složili su s tvrdnjom: *"Moja općina prirodno pripada Ličko-senjskoj županiji. Nema ni jedne okolnosti koja bi upućivala na mogućnost da ona pripada drugoj županiji."* Stručnjaci su prirodnim i neodvojivim dijelom Županije percipirali i slijedeća područja izvan njezinih granica: Korenica, Gračac, Donji Lapac, Plitvice i Srb. To potkrepljuje tradicionalna usmjerenost ovih prostora prema

Gospiću, a privlačnu snagu svakako imaju i mogućnosti što ih za uspješniji razvitak pruža atraktivni kompleks Plitvičkih jezera.

3.1.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

Određujući prosječnu težinu/veličinu pojedinih razvojnih poteškoća u gradu (tablica 1.) stručnjaci su u prvom redu upozorili na manjak stanovništva, kako stručnog osoblja tako i "kritične mase" mladoga, radnosposobnog pučanstva, što se najizrazitije očituje u smanjenoj sposobnosti generiranja razvojnih ideja i njihove realizacije. Osim toga, Gospić je dodatno opterećen ratnim razaranja pa mu je potrebna pomoć "izvana", kako bi se u njega vratili i ljudi ali i motivacija koja je također kritična. Ocjenjujući dosadašnji razvoj gospodarstva i sugerirajući najpoželjniji budući razvoj, ispitanici drže kako treba posebno poticati i razvijati

Tablica 1.
Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Grada Gospića prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Slaba naseljenost općine	5
Manjak stručnog stanovništva	5
Zapušteno selo	5
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	5
Gospodarska stagnacija	5
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	5
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	5
Manjak mladog stanovništva	4
Iseljavanje najsposobnijih	4
Ratna razaranja	4
Nerazvijeni gradovi	4
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	4
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	4
Mali broj radnih mjesta	4
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	4
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	4
Otežana opskrba vodom	3
Otežana opskrba energijom	3
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorija	3
Česte prirodne nedaće i poremećaji (poplave)	2

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđivana je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

5 - vrlo velika težina

4 - velika težina

3 - osrednja težina

2 - mala težina

1 - vrlo mala ili nikakva težina.

poljoprivredu, turizam, stočarstvo i drvnu industriju. Iz odgovora na pitanje otvorenog tipa o razvojnim prioritetima vlastitoga grada, može se iščitati nezadovoljstvo prometnom, energetsom i komunalnom infrastrukturom, te se najpotrebnijim preporuča "obnova i djelotvornije održavanje postojećih prometnica", "gradnja poluautoceste koja bi povezala naselja u Županiji", "plinifikacija cijelog područja" i "uređenje kanalizacije i ugradnja kolektora". Ove intervencije stručnjaci drže preduvjetom gospodarskog razvitka koji vide kao "otvaranje malih obrtnih poduzeća", "mljekare" i "klaonice", a što se veže i uz obnovu poljoprivrede. Zabrinjava i činjenica što stručnjaci nisu naveli nijedan kratkoročan ili dugoročan razvojni prioritet kojega bi grad mogao svladati vlastitim snagama. To je izravno povezano s njihovim prigovorom o "nedostatku stručnjaka" u svim djelatnostima, a posebice u zdravstvu i školstvu. Gotovo sva naselja na području Grada Gospića treba posebno razvojno podupirati i pomagati zbog "zapuštenosti i teških uvjeta života", a istaknuta je i nužnost zaštite i brige za cijelo područje Velebita, te problem "čišćenja zaostalih mina", što klasične ekološke probleme dodatno opterećuje. Najveća suradnja, koja bi zapravo značila pomoć Gradu, očekuje se od Zagreba, ali i Rijeke i Zadra kao makroregionalnog i regionalnog središta pod čijim su utjecajem tradicionalno i Županija i Grad Gospić.

3.2. Grad Senj

3.2.1. Grad i Županija

Ocjena je da Grad Senj "nema prednosti" od činjenice što je u sastavu Ličko-senjske županije. To je prvo mišljenje na rang-listi, isto kao i stav da je glavni nedostatak takve pripadnosti "mehaničko jedinstvo raznorodnih općina bez zajedničkog interesa". Zato ne začuđuju sugestije ispitanika za izdvajanjem iz Županije, niti ambiciozan prijedlog za ustanovljenje nove županije u kojoj bi grad Senj bio upravno središte. Takav stav potvrđuju i odgovori na općenito pitanje o pripadnosti Županiji, među kojima je na prvom mjestu rangiran odgovor: *"Moja općina prirodno ne pripada Ličko-senjskoj županiji. Sve važne okolnosti pokazuju da ona treba biti uključena u drugu županiju"*. Na upit otvorenog tipa kojoj postojećoj županiji Grad prirodno pripada, stručnjaci su jednoglasno odgovorili "Primorsko-goranskoj". U odgovorima na pitanje koja bi područja trebalo pripojiti Ličko-senjskoj županiji isticali su prostore podudarne s geografskim pojmom Like: Plitvice, Donji Lapac, Gračac, Srb, Korenica i Smoljanac, te otok Rab.

3.2.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

Najtežima su ocijenjene gospodarske i demografske teškoće (tablica 2.), "nepostojanje unutarnjeg poticanja razvoja" i "nedostatak stručnog osoblja". Optimistična je prosudba da "manjak morala i odgovornosti u upravljanju" čine tek "mali problem" te ocjena koja "otpor novim idejama i poslovima" i "zagađenost vrijednih

Tablica 2.
Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Grada Senja prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	5
Gospodarska stagnacija	5
Mali broj radnih mjesta	5
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	5
Zapušteno selo	5
Slaba naseljenost općine	4
Manjak mladog stanovništva	4
Manjak stručnog stanovništva	4
Iseljavanje najsposobnijih	4
Nerazvijeni gradovi	4
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	4
Otežana opskrba vodom	4
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	3
Otežana opskrba energijom	3
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	3
Česte prirodne nedaće i poremećaji (bura)	2
Ratna razaranja	2
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	2
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	2
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorija	2

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđivana je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

5 - vrlo velika težina

4 - velika težina

3 - osrednja težina

2 - mala težina

1 - vrlo mala ili nikakva težina.

dijelova općinskog teritorija” isključuje iz dugog popisa vrlo teških, teških, pa i srednje teških razvojnih problema.

Razvojni prioriteti su, po mišljenjima lokalnih stručnjaka, poboljšanje prometne infrastrukture na pravcima “Jadranske autoceste” ili “autoputa Rijeka-Split”, što je uvjet razvitka turizma, ojačanoga poticanjem “poljoprivrede i stočarstva” u zaleđu. Prioritet u obnovi i razvitku naselja imaju podvelebitska i planinska sela. Ekološke prioritete i unapređenje komunalne infrastrukture ispitanici su povezali s rješavanjem problema neadekvatne kanalizacije i zahtjevom za ugradnju kolektora. U odgovorima dominira sumnja u sposobnost Grada da ostvari bilo koji razvojni cilj vlastitim silama. Jedan od uvjeta da se takva situacija “popravi” jest i “zadržavanje mladih”, te “otvaranje novih radnih mjesta”. Uloga Grada iscrpljuje se, eventualno, u stvaranju pravnih okvira i izradi prostornih planova koji prethode razvitku.

Ne postoji jasan stav o naseljima koja bi trebalo razvijati kao istaknuta središta na području Grada Senja, što navodi na zaključak da osim grada Senja ne postoji nijedno konkurentno naselje. U samom se Senju predlaže "uspostava službe hitne pomoći", "otvaranje srednje glazbene škole", te kao posebno važno "zaštita stare gradske jezgre".

Najpoželjnijom jedinicom za suradnju unutar Županije ispitanici su istakli Grad Otočac, dok od općina izvan Županije prednjače Novi Vinodolski i Rab. Stručnjaci su skloniji suradnji s primorskim središtima i ne pokazuju naročit interes za "premošćivanjem" Velebita, što govori o možebitnom pomanjkanju povjerenja u Ličko-senjsku županiju kao moguću oslonac i potporu razvitku.

3.3. Grad Otočac

3.3.1. Grad i Županija

Odgovor na pitanje o glavnim prednostima što ih Grad može imati zahvaljujući pripadnosti Županiji je nedvosmislen: "Nema prednosti". Među nedostacima ovakvoga administrativnog ustroja na prvom su mjestu posljedice "smanjenih mogućnosti poticanja razvitka općinskoga gospodarstva za koje postoje lokalni uvjeti" i "otežane mogućnosti utjecaja općine na odluke o vlastitom razvitku". Ispitanici drže da Grad Otočac prirodno pripada Primorsko-goranskoj županiji, ali predlažu i formiranje nekih novih županija u kojima vide razvojnu perspektivu svoga grada: "Senjsko-gacke", "Senjsko-vinodolske", "Plitivičke" i "neke nove županije koja bi uključivala Otočac, Senj, Vrhovine, Brinje, Novalju, Novi Vinodolski". Ličko-senjskoj županiji, smatraju konzultirani stručnjaci, "prirodno pripadaju" područja Gračaca, Korenice i drugi dijelovi Like koji njome nisu obuhvaćeni.

3.3.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

Stručnjaci iz Otočca vjeruju u turizam kao moguću, isplativu i "ekološki prihvatljivu" gospodarsku granu. Pritom ističu orijentaciju na "seoski", "lovni" ili "riječni" turizam, koji bi dopunjavao razvoj poljoprivrede i drvne industrije. Među prioritete uvršten je i ekološki aspekt: zaštita Gacke a što Grad jedino može samostalno riješiti. Rješavanje drugih poteškoća traži intervenciju Županije ili države. Velik je manjak stručnjaka u školstvu i zdravstvu. Ilustrativan je stav jednog službenika županijskog ureda koji kaže da se "u Otočcu nema gdje roditi dijete ... u svom gradu možemo jedino umirati, za sve drugo, već dugi niz godina upućeni smo drugdje." Najveće razvojne poteškoće posljedica su ratnih stradanja (tablica 3.) pa sva mjesta na području Otočca zahtijevaju obnovu.

Tablica 3.
Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Grada Otočca prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Ratna razaranja	5
Mali broj radnih mjesta	5
Slaba naseljenost općine	4
Manjak mladog stanovništva	4
Nerazvijeni gradovi	4
Zapušteno selo	4
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	4
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	4
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	4
Gospodarska stagnacija	4
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	4
Manjak stručnog stanovništva	3
Iseljavanje najsposobnijih	3
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	3
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	3
Otežana opskrba vodom	2
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	2
Česte prirodne nedaće i poremećaji	2
Otežana opskrba energijom	1
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorija	1

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđivana je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

- 5 - vrlo velika težina
- 4 - velika težina
- 3 - osrednja težina
- 2 - mala težina
- 1 - vrlo mala ili nikakva težina.

3.4. Općina Brinje

3.4.1. Općina i Županija

Na pitanje o opravdanosti uključenosti Općine u Ličko-senjsku županiju ispitanici su izbjegli odgovore koji izražavaju krajnosti. Prva na rang-listi prednosti je "veća mogućnost poticanja razvitka općinskoga gospodarstva za koje postoje lokalni uvjeti" a kao nedostatak "otežana mogućnost utjecaja općine na odluke o vlastitom razvitku". To upućuje na stanovitu zadržku u donošenju stava što se onda očitovalo i u dominaciji odgovora: "Moja općina može pripadati Ličko-senjskoj županiji. Ali ne bi bilo pogrešno ni kada bi bila uključena u koju drugu županiju." Kao alternativa navodi se susjedna Primorsko-goranska županija. Među područjima koja su sada izvan Županije a trebalo bi ih njoj pripojiti jer joj prirodno pripadaju, prednjače Plitvice i Korenica, ali se spominju i neki drugi dijelovi Like - Donji Lapac, Gračac i Udbina.

3.4.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

Osim prokušane formule “drvena industrija i šumarstvo - poljoprivreda i stočarstvo” očekuje se pomoć “izvana” kroz “kredite”, “ulagače” i “povoljne poreze”. Na prvom su mjestu među najvećim razvojnim poteškoćama (tablica 4.) one demografske, karakteristične i za Općinu i cijelu Županiju. Primjerice, Ličko-senjsku županiju jedan je ispitanik opisao riječima: “Županija bez ljudi, bez pokretača”. Osim drvne industrije, šumarstva i poljoprivrede, sugerira se i razvoj “seoskog turizma”, “male privrede” i “proizvodnje zdrave hrane”. Posebno se ističe potreba razvoja sela, te rješavanje brojnih komunalnih problema (vodovod, kanalizacija, mrtvačnica i dr.). Stručnjaci vjeruju da Općina ne može nijedan prioritet ostvariti samo vlastitim silama, a kao područja koja treba posebno razvijati, pomagati i stimulirati ističu gotovo sva naselja, od najmanjih do općinskog središta. Istaknut je i problem nedostatka stručnjaka u zdravstvu i školstvu.

Tablica 4.

Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Općine Brinje prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Manjak mladog stanovništva	5
Manjak stručnog stanovništva	5
Iseljavanje najsposobnijih	5
Zapušteno selo	5
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	5
Mali broj radnih mjesta	5
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	5
Slaba naseljenost općine	4
Ratna razaranja	4
Nerazvijeni gradovi	4
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	4
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	4
Gospodarska stagnacija	4
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	4
Otežana opskrba vodom	3
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	3
Otežana opskrba energijom	2
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	2
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorija	2
Česte prirodne nedaće i poremećaji	2

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđivana je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

5 - vrlo velika težina

4 - velika težina

3 - osrednja težina

2 - mala težina

1 - vrlo mala ili nikakva težina.

Najpoželjnije jedinice lokalne samouprave za međuopćinsku suradnju jesu Otočac, Senj i Perušić unutar Županije, te Ogulin, Rijeka, Josipdol i Delnice izvan Županije. Odabir pokazuje razvojnu orijentiranost na susjedne općine i formiranje "središnjeg pojasa" između Ličko-senjske i Primorsko-goranske županije koje su na ovom prostoru tradicionalno upućene jedna na drugu. Sugestije ispitanika iz Brinja mogu se svesti na isticanje nedostatka stručnog osoblja, što posebno pogađa ovu novoosnovanu Općinu.

3.5. Općina Karlobag

3.5.1. Općina i Županija

Odnos ispitanih stručnjaka prema pripadnosti Karlobaga ovoj Županiji dvojak je. Skloni smo protumačiti to kao odgađanje konačnog stava kako se ne bi unaprijed odbacilo ili prihvatilo nešto što tek treba u praksi dokazati. Uočljiv je odgovor (rang 2) da pripadnost općine Županiji "nema prednosti". Pridruži li mu se stav (rang 1) da je glavni nedostatak pripadnosti "mehaničko jedinstvo raznorodnih općina bez zajedničkog interesa", stječe se slika stanovite neuvjerljivosti Županije za ispitanike iz Karlobaga, usprkos "većim mogućnostima za razvoj gospodarstva na temelju lokalnih uvjeta" (rang 1) koje očekuju. Da anketirani stručnjaci ne odbacuju pripadnost Općine Karlobag Ličko-senjskoj županiji svjedoči i prvi u rangu odgovora na pitanje o opravdanosti ovakvoga ustroja: *"Moja općina prirodno pripada Ličko-senjskoj županiji. Nema ni jedne okolnosti koja bi upućivala na mogućnost da ona pripada drugoj županiji."* Nije zabilježen ni jedan odgovor koji bi označavao da se ispitanik slaže s ponudenom nedvosmislrenom tvrdnjom: *"Moja općina prirodno ne pripada Ličko-senjskoj županiji. Sve važne okolnosti ukazuju da ona treba biti uključena u drugu županiju"*. Ipak, alternativnim županijama za Karlobag navode se Primorsko-goranska, Primorska - na području od Crikvenice do Starigrada (zamišljena) i Zadarsko-kninska županija. I ovi su ispitanici uvjereni da područja Like (Plitvice, Korenica, Gračac, Donji Lapac) prirodno pripadaju Ličko-senjskoj županiji, te bi ih stoga njoj trebalo i pripojiti.

3.5.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

Jadranska autocesta sa zaobilaznicom oko Karlobaga, te gospodarski razvitak koji počiva na turizmu, poljoprivredi i stočarstvu, organiziran na principima "male privrede" na prvom su mjestu među prioritetima. Najveće razvojne teškoće jesu manjak stanovništva, a osobito stručnog osoblja i specijalista (tablica 5.). Glavni su prioriteti "uspostavljanje ambulante u Karlobagu", "otvaranje medicinskog laboratorija" i "osposobljavanje bolnice u Gospiću", zatim "zaštita Velebita i mora" i "zaštita vodosprema u B. Oštarijama". Na listi izglednih gospodarskih prioriteta su i "ribolov", "industrija kamena" i "tranzit". Karlobag - Gospić - Senj okosnica je na kojoj se, po mišljenju lokalnih stručnjaka, mogu razvijati Županija i općine.

Ispitanici smatraju da Općina može samostalno rješavati probleme infrastrukture, ekološke prioritete, te neke gospodarske poput turizma i stočarstva. Kao istaknuta općinska naselja valjalo bi, drže oni, podupirati Baške Oštarije, Cesaricu i Šugarje, u kojima vide razvojnu snagu Općine, a zbog zapuštenosti i teških životnih uvjeta valja pomagati gotovo sva mjesta u Općini. Naglašena je i potreba suradnje s primorskim i otočkim općinama u Županiji, te sa županijskim središtem.

3.6. Općina Perušić

3.6.1. Općina i Županija

Iako u pripadnosti svoje Općine Ličko-senjskoj županiji vide i prednosti i nedostatke, anketirani stručnjaci suglasni su s njezinom uključenosti u tu Županiju te ne vide nijednu okolnost koja bi upućivala na mogućnost da ona pripada nekoj

Tablica 5.

Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Općine Karlobag prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Slaba naseljenost općine	5
Manjak mladog stanovništva	5
Manjak stručnog stanovništva	5
Zapušteno selo	5
Gospodarska stagnacija	5
Iseljavanje najsposobnijih	4
Nerazvijeni gradovi	4
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	4
Mali broj radnih mjesta	4
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	4
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	3
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	3
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	3
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	3
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	3
Otežana opskrba vodom	2
Otežana opskrba energijom	2
Česte prirodne nedaće i poremećaji (bura)	2
Ratna razaranja	1
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorijalokalnih prednosti i vrijednosti	1

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđena je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

5 - vrlo velika težina

4 - velika težina

3 - osrednja težina

2 - mala težina

1 - vrlo mala ili nikakva težina.

drugoj županiji. Prirodno, po njihovu mišljenju, Županiji pripadaju i sva naselja Like “do Zrmanje” na jugu. Među prednostima koje Županija nudi prvo mjesto pripada “većim mogućnostima poticanja razvitka općinskog gospodarstva za koje postoje lokalni uvjeti”, dok je najveći nedostatak takvog administrativnog uređenja (rang 1) “smanjena mogućnost dobivanja financijske potpore iz državnih fondova i izvora”.

3.6.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

I ovdje su najtežim ocijenjene demografske poteškoće, manjak stanovništva i slaba naseljenost (tablica 6.). Ispitanici drže da u općini već postoje temelji za razvoj drvne industrije, pa bi uz nju trebalo razvijati poljoprivredu i stočarstvo, mljekar-

Tablica 6.
Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Općine Perušić prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Slaba naseljenost općine	5
Manjak mladog stanovništva	5
Manjak stručnog stanovništva	5
Zapušteno selo	5
Iseljavanje najsposobnijih	5
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	5
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	5
Gospodarska stagnacija	5
Mali broj radnih mjesta	5
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	5
Česte prirodne nedaće i poremećaji	5
Drugo: kanalizacija	4
Drugo: stambena problematika	4
Nerazvijeni gradovi	4
Ratna razaranja	4
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	4
Otežana opskrba vodom	4
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	4
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	3
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	3
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorija	3
Otežana opskrba energijom	2

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđena je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

5 - vrlo velika težina

4 - velika težina

3 - osrednja težina

2 - mala težina

1 - vrlo mala ili nikakva težina.

stvo i mesnu industriju, te proizvodnju zdrave hrane. Razvidna su očekivanja da HE Kosinj II. poboljša opskrbu električnom energijom, potreba elektrifikacije sela bez struje, te "regulacija i odvodnja površinskih voda". Lokalni su stručnjaci istaknutim općinskim središtem koje bi valjalo razvijati izdvojili Kosinj. Ulaganje u prometnu infrastrukturu na pravcu Brinje-Otočac-Perušić-Gospić-Sv.Rok kratkoročan je razvojni prioritet, a srednjoročan je "izgradnja Jadranske ceste" i "tunela Sv. Rok". Ispitanici ističu da je općini neophodna bolje organizirana i stručnija zdravstvena zaštita, te pomoć invalidima domovinskog rata i pomoć obiteljima poginulih hrvatskih branitelja. Predlažu i otvaranje industrijske škole.

3.7. Općina Pag

3.7.1. Općina i Županija

Među odgovorima stručnjaka o prednostima i nedostacima pripadnosti općine Pag Ličko-senjskoj županiji ističe se jedino kako je nedostatak tog udruživanja posljedica "mehaničkog jedinstva raznorodnih općina bez zajedničkog interesa". Druge nedostatke ne drže relevantnima, a sve prednosti podjednako su vrednovali. Pitanje opravdanosti uključivanja Općine Pag u Ličko-senjsku županiju otkriva rezervu prema tom teritorijalnom ustroju, jer im je primjerenije da se Pag pripoji Primorsko-goranskoj županiji, a da se Ličko-senjskoj županiji pripoje dijelovi Like koji nisu bili u njezinu obuhvatu.

3.7.2. Razvojne poteškoće i prioriteti

Najveći problem općine je "veza s kopnom", ali i manjak stanovništva koje bi osiguralo prosperitetan razvitak (tablica 7.), a vrlo teškim je ocijenjen i problem "manjka morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima". Anketirani lokalni stručnjaci ističu da u budućnosti valja poticati i razvijati one grane gospodarstva koje su razvijane i do 1991. godine: turizam, stočarstvo, ribarstvo i proizvodnju soli. Bilježimo i prijedlog "gradnje aerodroma", te ideju o "besplatnom trajektnom prijevozu za otočane". Ispitanici drže da Općina može vlastitim snagama unaprijediti razvoj turizma, ali upućuju na suradnju s drugim primorskim i otočnim općinama, napose sa Zadrom. Upozoravaju da se u temelju svakog ozbiljnijeg kreiranja razvoja valja najprije suočiti s problemima slabe naseljenosti, manjka mladog stanovništva i iseljavanja stručnjaka.

Tablica 7.
Rang-lista najvećih razvojnih poteškoća Općine Pag prema prosudbi lokalnih stručnjaka

Razvojne poteškoće	Prosječna ocjena težine
Drugo: Veza s kopnom	5
Slaba naseljenost općine	4
Manjak mladog stanovništva	4
Zapušteno selo	4
Manjak morala i odgovornosti u upravljanju javnim poslovima	4
Česte prirodne nedaće i poremećaji (bura, posolica)	4
Manjak stručnog stanovništva	4
Iseljavanje najsposobnijih	3
Nerazvijeni gradovi	3
Slaba prometna povezanost s glavnim hrvatskim središtima	3
Slaba međusobna povezanost naselja u općini	3
Otežana opskrba vodom	3
Otežana opskrba energijom	3
Nejasna budućnost općinskoga gospodarstva	3
Gospodarska stagnacija	3
Mali broj radnih mjesta	3
Zapuštena lokalna uporišta razvitka	3
Mala sklonost lokalnog stanovništva promjenama: otpor novim idejama i poslovima	3
Zagađenost vrijednih dijelova općinskog teritorija	3
Ograničena sposobnost općinskih čelnika da potaknu razvitak na temelju lokalnih prednosti i vrijednosti	2
Ratna razaranja	1

Pripomena:

Težina svakog problema prosuđena je na Likertovoj skali s pet stupnjeva:

- 5 - vrlo velika težina
- 4 - velika težina
- 3 - osrednja težina
- 2 - mala težina
- 1 - vrlo mala ili nikakva težina.

4. Zaključci

Iako su rezultati istraživanja (odgovori, sugestije i primjedbe konzultiranih raznorodnih lokalnih stručnjaka) razvrstani po gradovima i općinama, stavove, procjene stanja i preporuke pripadnika lokalnih ekspertskih elita nužno je sagledati u kontekstu i na razini Županije. Unatoč pretežitoj raznovrsnosti tih stavova, u njima se ipak prepoznaje nekoliko dodirnih točaka, zajedničkih iskustava a koji su ključ boljem razumijevanju stanja i razvoja općina i gradova pojedinačno, ali i stanja i perspektive Ličko-senjske županije u cjelini. Naravno, i međusobna povezanost općina i gradova nije uvijek jednaka. Neki od njih mnogo su bliži, geografski, razvojno, po mentalitetu i ciljevima. Budući da je Ličko-senjska županija po teritorijalnom ustroju iz 1992. godine obuhvaćala područja srednje

Like, brinjskog kraja, Gacku, sjeverni dio velebitskog podgorja te pašku otočnu skupinu, razvidno je da je taj prostor mjesto preklapanja gorske i primorske Hrvatske, te utjecaja triju makroregionalnih središta - Rijeke, Splita i Zagreba. Odgovori na pitanja o odnosu općine i Županije ukazuju na *problem identiteta Ličko-senjske županije*, koja nije baš prihvaćena na cijelom svom prostoru. To se ponajprije odnosi na otočne općine (stručnjaci iz Novalje nisu uopće odgovorili na zamolbu Županije da sudjeluju u ovom istraživanju), ali i na Grad Otočac i Općinu Brinje, te na primorski Grad Senj i Općinu Karlobag, gdje su ispitanici skloni tražiti rješenje razvoja u drugačijem teritorijalnom ustroju. Kasnijim preustrojem ("odlaskom" Paga iz Županije, te pripajanjem srodnih ličkih općina) prostor Županije je *donekle* homogeniziran.

Osim sličnosti dviju ili triju općina unutar istoga, užega geografskog područja ili područja utjecaja koje su odmah uočljive, valja vidjeti što je svima njima zajedničko.

Prvo i najuočljivije obilježje svih općina i gradova Ličko-senjske županije jest njihova ***nesumnjiva pripadnost hrvatskoj periferiji***. Riječ je o prostorima kojima su u proteklih stotinjak godina nadjevana različita imena: ***pasivni krajevi, nedovoljno razvijena područja, područja posebne državne skrbi*** (Rogić, 1999.). Međutim, po kriterijima rubnog položaja, negativnih demografskih i gospodarskih obilježja, pretežitosti ruralnoga nad "urbaniziranim tkivom" (Lay, 1998.) radi se o područjima hrvatske periferije.

Drugo važno obilježje, koje je već nagoviješteno, jest ***pretežitost ruralnih zajednica u svim ovim općinama, i nerazvijeni mali gradovi bez ili s nedovoljnom motivacijskom i pokretačkom snagom za razvitak područja***. Posljedice koje je dosadašnji razvoj ostavio na ruralna područja M. Štambuk (1998.) sažimlje u nekoliko najprepoznatljivijih, od kojih su neke tipične za područja našeg istraživanja: *mala seoska društva gube svoje društvene i gospodarske funkcije, starenje pučanstva koje izlazi iz aktivne faze te povećava troškove socijalne skrbi, propadanje lokalnih gradova kao posljedica zamiranja njihove dinamičke ruralne okolice*.

Ova dva razloga generiraju probleme općina i gradova Ličko-senjske županije i čine ih sličnima, bilo da se radi o prostorima Like ili otoka, Gacke ili podvelebitskog primorja, pa je stoga moguće napraviti sintezu razvojnih poteškoća i prioriteta. Štoviše, tek orijentacijom na razvitak i obnovu cjelokupne hrvatske periferije moguće je postaviti okvir za uspješan razvitak pojedinačnih područja. Zato ćemo još jednom podastrijeti zajedničke probleme iščitane iz odgovora lokalnih stručnjaka, koji i kada govore o Županiji, govore najčešće ograničeni obzorom vlastite općine ili grada. Njihovo isticanje konkretnih problema dobar je putokaz za kreiranje razvojne politike.

Zamjetno je da se posljedice dosadašnjeg razvoja očituju u nekoliko aspekata.

1. *Kronični manjak stanovništva*, bilo da je riječ o “mladom stanovništvu”, “stručnom stanovništvu” ili o “kritičnoj masi” pučanstva dovoljnoj za pokretanje i održavanje razvoja nekoga kraja, “boljka” je na koju upozoravaju svi ispitanici. Njihove se preporuke odnose na “zadržavanje preostalog stanovništva”, “povratak iseljenih”, te “naseljavanje područja potaknuto od strane države”. U tu svrhu predlažu “otvaranje radnih mjesta”, “unapređenje školstva i zdravstva” i poboljšanje svih drugih socijalnih uvjeta. To pomalo nalikuje na začarani krug, jer se naseljavanje uvjetuje gospodarskim i sveukupnim razvitkom, dok se istodobno razvitak ne može pokrenuti bez stanovništva. To naravno ne smije obeshrabrivati jer “proces koji vode oživljavanju seoskih područja znaju biti kontradiktorni” (Štambuk, 1998.), ali se sustavnim poticanjem razvojnih procesa može postići prvi korak u napretku i potaknuti lanac prosperiteta. Demografska obnova je vrlo osjetljiv problem koji valja dugotrajno rješavati, i to bez iluzija da će prve gospodarske povlastice uroditi plodom, jer su razlozi odabira životnog prostora vrlo složeni i ponekad nepredvidljivi.
2. Orijentacija na “*malu privredu*”, “*turizam*” i tzv. “*čiste industrije*” zajednički je iskaz gotovo svih ispitanika. Pomnom rašlambom njihovih odgovora moguće je razabrati svijest o relativno sačuvanoj prirodnoj baštini i važnost da se u budućem razvitku prostora sačuvaju ravnoteža i bogatstvo prirodnih resursa. Zapuštenost i napuštenost ruralnih krajeva ovdje su se pokazale svojevrsnom zaštitom, tj. konzerviranjem postojećeg stanja. Kako su bili nedovoljno interesantni za industrijsku i urbanu ekspanziju, ovi su predjeli ostali pošteđeni posljedica stihijske paleoindustrijalizacije i urbanizacije koje su razorile mnoge živopisne krajolike u Hrvatskoj. Lokalni stručnjaci, koji bi trebali biti donekle i nositelji i kreatori budućeg razvoja, svjesni su toga i to je ohrabrujuća činjenica.
3. Čini se da su, zahvaljujući dugogodišnjem statusu *nerazvijenih krajeva*, naši ispitanici baštinili svijest o razvojnoj ovisnosti i stanovitu bespomoćnost u rješavanju problema. Gotovo svi konzultirani lokalni stručnjaci, što je razvidno u predočenim odgovorima, složni su u mišljenju da njihova općina “ne može svoje razvojne prioritete ostvariti vlastitim snagama”. Posljedica je to dugogodišnje razvojne politike koja je uvela jednu “sistemske priznatu rentu na siromaštvo” (Rogić, 1999.). To je dugogodišnje rentiranje ostavilo traga u mentalitetu lokalnog pučanstva koje je, unatoč deklarativnom opredjeljenju za inicijativu i poduzetništvo, ipak sklono oslanjanju na pomoć države. Time ni u kojem slučaju ne dvojimo da je za pokretanje razvitka ovoga velikoga, napuštenoga i osiromašenog a strategijski iznimno važnog prostora neodložna svesrdna pomoć države. Ovo je samo jedna od brojnih mogućih zamki na koje valja računati kada se stvarno krene u proces revitalizacije tog prostora. A s tim se problemom u manjoj ili većoj mjeri u svim zemljama susreću oni krajevi koji su trajnije imali status nerazvijenih područja i bili u režimu državne skrbi, bez selektivnog težišta na lokalnim, posebice ljudskim i kulturnim resursima.

Literatura

1. Lay, Vladimir (1998.): Periferije u društvenoj integraciji : teorijske, društvene i političke neprilike s periferijom, u: Ivan Rogić i Maja Štambuk (ur.), **Duge sjene periferije : prinos revitalizaciji hrvatskog ruba.** - Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 13-40.
2. Pokos, Nenad ; Vojnović, Franka (1996.): Demografska obilježja Ličko-senjske županije, u: Ivan Rogić, Anka Mišetić, Nenad Pokos i Franka Vojnović, **Razvojne aspiracije stručnih skupina na području Ličko-senjske županije.** - Zagreb : Institut za primijenjena društvena istraživanja, 206-261.
3. Rogić, Ivan (1999.): Uloga i obveze Zagreba na hrvatskoj periferiji. - Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar (rukopis).
4. Rogić, Ivan ; Mišetić, Anka ; Pokos, Nenad ; Vojnović, Franka (1996.): Razvojne aspiracije stručnih skupina na području Ličko-senjske županije. - Zagreb : Institut za primijenjena društvena istraživanja, 261 (polupublikacija).
5. Štambuk, Maja (1998.): Lika, u: Ivan Rogić i Maja Štambuk (ur.), **Duge sjene periferije : prinos revitalizaciji hrvatskog ruba.** - Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 43-107.
6. Zakon o područjima županija, općina i gradova u Republici Hrvatskoj. - **Narodne novine**, Zagreb, 159 (1997) 10: 545-619.

Preliminary communication

Anka Mišetić

Institute for Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

Developmental Difficulties and Developmental Priorities of Communes and Towns of Ličko-senjska County in Local Experts' Optics

Summary

The paper is founded upon the survey research in developmental aspirations and attitudes made in 1996 for the purpose of making the programme of spatial regulation of Ličko-senjska County, which is undeveloped and impoverished rural area. The research was carried out by means of inquiry made among the representatives of local expert groups from seven towns and communes of the County. Because of the breach in systematically carried out researches, this paper is among the rare empirical scientific works on undeveloped rural areas in Croatia made in the last ten years. The insight in developmental resources and factors and in development planning and organization is not possible without social and, above all, sociological researches. The price of this situation is known: for pure or no insight at all, developmental resources are being wasted and many actions aiming at revitalization of economically and demographically depressed regions have failed.

The results of the research of perception of the way and extent the towns' and communes' belong to the County, of the judgement of developmental difficulties and priorities set by towns and communes as well as suggestions given by the participants of inquiry, are given in this paper by towns and communes. The author concludes with deduction and interpretation of common characteristics. First, because of the size and heterogeneity of the sparsely populated region and in the absence of a strong centre as well as because of the influence of Rijeka, Zagreb and Split macroregions, the cohesion of Ličko-senjska County is very poor and the question of its identity is still open. Second, this County undoubtedly belongs to Croatian periphery with prevailing rural communities in all its communes and in small undeveloped towns without motivation for setting development in motion. Common causes generating County's developmental problems and originating particular developmental difficulties and priorities make the contents of the characteristics mentioned.

Key words: Ličko-senjska county (Croatia), undeveloped rural areas, developmental aspirations, rural sociology

Received on: 7th September 1999

Accepted on: 9th October 1999

Anka Mišetić

Institut des Sciences sociales Ivo Pilar, Zagreb, Croatie

Les difficultés du développement et les priorités des communes et des villes du Comitat de Lika-Senj selon le point de vue des spécialistes locaux

Résumé

Cette communication repose sur la recherche sur les aspirations et les points de vue en matière de développement, entreprise en 1996 pour l'élaboration du programme d'aménagement de l'espace du Comitat de Lika-Senj, région rurale sous-développée et appauvrie. Cette recherche a été faite selon la méthode d'une enquête auprès des représentants des groupes de spécialistes locaux dans sept villes et communes de ce comitat. En raison de l'interruption des recherches systématiques, c'est l'une des rares recherches scientifiques expérimentales sur les régions rurales sous-développées de Croatie, ces dix dernières années. Sans recherches sociales et, en premier lieu, sociologiques, il est impossible d'avoir un aperçu des ressources et des acteurs de développement, de planifier et d'organiser le développement. Le prix est connu: cet aperçu étant très faible, voire nul, les ressources pour le développement sont gaspillées et beaucoup d'activités en vue de relever les régions en récession sur le plan économique et démographique échouent.

L'auteur expose, par villes et par communes, les résultats des recherches sur la perception de l'appartenance des communes ou de la ville au comitat, les estimations de la gravité des difficultés les plus importantes du développement et de la priorité des villes et des communes, puis les suggestions des personnes interrogées. En conclusion, l'auteur a présenté et expliqué leurs caractéristiques communes. Tout d'abord, en raison, de la superficialité et de l'hétérogénéité de l'espace faiblement peuplé, de l'inexistence d'un centre plus important et de l'influence des macro-régions centre de Rijeka, de Zagreb et de Split, la cohésion du Comitat de Lika-Senj est très faible et son identité reste une question non résolue. Deuxièmement, ce comitat fait sans nul doute partie de la périphérie croate, ayant surtout des communautés rurales dans toutes les communes et dans les petites villes peu développées, n'ayant pas la force susceptible de les motiver et de les stimuler en vue de leur développement. Dans ces caractéristiques sont contenues les raisons générales, qui génèrent des problèmes de développement du comitat et d'où surgissent certaines difficultés de développement et de priorité.

Mots clé: Comitat de Lika-Senj (Croatie), régions rurales sous-développées, aspirations en matière de développement, sociologie rurale

Reçu: le 7 septembre 1999

Accepté: le 9 octobre 1999